ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลภูหอ

จัดทำโดย

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลภูหอ

อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลภูหอ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมี ผู้ให้คำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

สามารถ จันทร์สูรย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิด ได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตนะ บัวสนธ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ดั่งกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาครำไพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้นำว่าการจะใช้ชีวิตอย่ายั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้

ปรุง แต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าว่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุง เปลี่ยนแปลงจนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายร่วมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญญา การเกษตรเป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสม และบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประทายข้าว เป็นต้น

ฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลภูหอ

ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2568

ที่	รายบุคคล/กลุ่มภูมปัญญา	ประเภทกลุ่ม	รายชื่อประธานกลุ่ม	หมู่บ้าน
1	กลุ่มทอผ้า	ด้านหัตถกรรม	นายเสริมสุข ธรรมโสม	1
2	กลุ่มไม้กวาด	ด้านหัตถกรรม	นายนิกร ธรรมกุล	1
3	กลุ่มไม้กวาด	ด้านหัตถกรรม	นาย อภิชาติ บุญสิทธิ์	1
4	กลุ่มช่าง	ด้านอุตสาหกรรม	นาย กฤษฎา กันโสภา	1
5	กลุ่มช่าง	ด้านอุตสาหกรรม	นาย อรรถกร กันน้อม	1
6	กลุ่มขนม	ด้านอาหาร	นาง ไพวัลย์ แสนบุ่งค้อ	1
7	ทำน้ำพริก	ด้านอาหาร	นางหนอเอก เขียนศิริ	1
8	ทำธุง	ด้านหัตถกรรม	นางหนูรัก อุตสาย	1
9	ทำพานบายศรี	ด้านหัตถกรรม	นางเสริมสุข ธรรมโสม	1
10	กลุ่มงานปูน ก่อสร้าง จักรสาน	ด้านอุตสาหกรรม	นาย กองมี ชาภักดี	2
11	กลุ่มช่างปูน ช่างไม้	ด้านอุตสาหกรรม	นาย ประชัน ธรรมกุล	2
12	กลุ่มจักสาน	ด้านหัตถกรรม	นาย ระนอง มีศรีแก้ว	2
13	กลุ่มดอกไม้จันทร์	ด้านหัตถกรรม	นาย พุธ แก้วเบี่ยง	3

14	กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้า	ด้านหัตถกรรม	นาย กรกช แหลมไธสง	3
15	ด้านการเกษตร	ด้านเกษตรกรรม	นาย ชันตรี ศิริสุดโท	3
16	หมอนวดแผนโบราณ	ด้านแพทย์แผนไทย	นาย สมศักดิ์ ผาทองที	3
17	กลุ่มขนม	ด้านอาหาร	นาย หมวน คำทอง	3
18	กลุ่มข้าวหลาม ฟูจิ	ด้านอาหาร	นางคำเพียง พงสพังค์	4
19	เกษตรพันธุ์ไม้	ด้านเกษตรกรรม	นางเยาวภา พิมพ์จันทร์	4
20	ประธานกลุ่มเห็ด	ด้านอาหาร	นาง คูณ สรรเสริญ	5
21	สมุนไพรพื้นบ้าน	ด้านแพทย์แผนไทย	นายเจือ จอหอนอก	
22	กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มเลี้ยงหมู	ด้านเกษตรกรรม	นางสุภาวดี ขันดี	6
23	ประธานกลุ่มเลี้ยงสุกร บริหารจัดการกลุ่มให้เป็นระบบ	ด้านเกษตรกรรม	นาง อนงค์คาล ขันชุมพล	7
24	ผู้นำกลุ่มสรภัญญะ	ด้านศาสนาความเชื่อ	นาง ละนอง สง่าลี	8
25	กลุ่มทอผ้า	ด้านอุตสาหกรรม	นายเดชาธร นามกันยา	8
26	กลุ่มแปรรูปกล้วย	ด้านอุตสาหกรรม	นายอนงค์ กระเดื่อง	8
27	กลุ่มแม่บ้านทำขนม	ด้านอาหาร	นางฉวีวรรณ พันเงิน	9
28	มีความสมารถด้านการเป็นผู้นำนำหมู่บ้านเข้าสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	ด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	นาย ปราจีน สิมมาสุด	9
29	กลุ่มปลูกอ้อย	ด้านอาหาร	นาย บุญเกิด สุวรรณวาปี	9
30	กลุ่มถนอมอาหาร	ด้านอาหาร	นาย มงคล อินทร์ไข	11
31	หมอกระดูก	ด้านแพทย์แผนไทย	นาย คำหล้า ศรีภูมิพรม	11
32	กลุ่มทอผ้า	ด้านอุตสาหกรรม	นาง สมถวิล แสงขาน	11
33	แพทย์แผนไทย	ด้านแพทย์แผนไทย	นางเลี้ยง ภูจำปา	13
34	กลุ่มช่างไม้	ด้านอุตสาหกรรม	นายวชัช ดวงบุญมา	13
35	กลุ่มทอผ้า	ด้านอุตสาหกรรม	นางบุญมา มาลา	13
36	ทำผ้าห่มกันหนาว	ด้านอุตสาหกรรม	นางอรพิมพ์ จำปีพรม	13
37	ทำดอกไม้ประดับ	ด้านหัตถกรรม	นางสนาน หนานมะ	13

ติดต่อสอบถาม

โทรศัพท์ 042-810807

